

емоційного клімату в процесі фахової підготовки; забезпечення системної реалізації суб'єкт↔суб'єктної взаємодії студентів і викладачів; активного стимулювання студентів до самоосвіти, самовиховання, само-

розвитку; індивідуалізованого вибору типу професійно-орієнтованої технології навчання; застосування інноваційного фахово-спрямованого педагогічного інструментарію професійної підготовки.

Література

1. Огнев'юк В. Реформування – як сутнісна характеристика сучасної освіти // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / ред. Кременя В. Київ: Едельвейс, 2013. С. 61–106.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/460333/> (дата обращения: 25.06.2018).
3. Волкова Н. П. Интерактивные технологии навчання у вищій школі: навч.-метод. пос. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
4. Набока О. Г. Професійно-орієнтовані технології навчання у фаховій підготовці майбутніх економістів: теорія та методика застосування: монографія. Слов'янськ: Підприємець Маторін Б. І., 2012. 303 с.
5. Анджеєвська А., Янкович О., Беднарик Ю. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навч.-метод. пос. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2015. 235 с.
6. Набока О. Г. Концептуальні аспекти застосування професійно орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів: зб. наук. пр. // Вітоки педагогічної майстерності. 2012. № 9. С. 148–153.
7. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика: уч. пос. / ред. Сластенин В. А. Москва: Издательский центр «Академия», 2013. 576 с.
8. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
9. Дзюбенко Ю. В., Олійник Л. В. Особливості технологічного підходу до навчального процесу у вищій школі як провідного засобу його оптимізації: зб. наук. пр. // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2007. № 3 (21). С. 138–147. URL: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/11014> (дата звернення: 25.06.2018).
10. Хуторской А. В., Король А. Д., Андрианова Г. А. Компетенции успеха в образовании // Эйдос. 2011. № 10. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2011/1023-10.htm> (дата обращения: 25.06.2018).

Дата надходження рукопису 10.05.2018

Набока Ольга Георгіївна, доктор педагогічних наук, професор, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», вул. Генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84116
E-mail: olganaboka911@gmail.com

УДК 37.013.78

DOI: 10.15587/2519-4984.2018.136430

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ/РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

© **І. О. Климчук**

Проведено аналіз системи показників/критеріїв оцінки якості / ефективності навчальної діяльності закладів загальної середньої освіти різних регіонів України. Інтерпретація результатів дослідження полягала в виокремленні основних показників оцінки якості/результативності освітньої діяльності Закладів загальної середньої освіти. Представлені результати проведеного опитування щодо основних показників оцінки якості/результативності освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти які відповідно, згрупували за чотирма основними критеріями якості, а саме: показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо відкритості та доступності інформації про заклади; показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, щодо комфортності умов, в яких здійснюється освітня діяльність; показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, щодо доброзичливості, ввічливості та компетентності педагогічних працівників; показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, щодо задоволеності якістю освітньої діяльності школи.

Графічно представлені результати дослідження – типові відповіді опитування думок вчителів/керівників шкіл щодо критеріїв/показників оцінювання якості роботи школи, означені найбільш вагомі з урахуванням результативності та прогнозування розвитку закладів загальної середньої освіти в Україні.

Проведено аналіз взаємозв'язку критеріїв результативності/якості освітньої діяльності та оптимізації роботи школи оптимізації функціонування школи з урахуванням тенденцій та вимог сучасного розвитку освіти в контексті євроінтеграції України, а саме : прогностичного аспекту – для вибору найкращого варіанту прийняття управлінського рішення; оціночного аспекту – для оцінки проведених/запланованих подій, побудови прогнозу розвитку школи; контрольного аспекту – для відповідності та координації ро-

боти закладів загальної середньої освіти, розробці нормативних актів; мотиваційного аспекту – для оцінки рівня інтелектуального розвитку, подальшої мотивації та самоосвіти усіх учасників освітнього процесу; когнітивно-діяльнісного аспекту – для оцінки глибини інтеграції знань та професійного досвіду, прогнозування перспективного розвитку школи

Ключові слова: освітня діяльність, показники оцінки якості/результативності, рівень якості, компетентності, доброзичливості, комфортності

1. Вступ

У Концепції програми розвитку освіти в Україні на 2011–2021 роки зазначається, що стратегічною метою державної політики в галузі освіти є підвищення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина. При цьому, пріоритетними завданнями є: забезпечення інноваційного характеру базової освіти; модернізація інститутів системи освіти як інструментів соціального розвитку; створення сучасної системи безперервної освіти, підготовки і перепідготовки професійних кадрів, формування механізмів оцінки якості/результативності освітніх послуг за оцінкою усіх споживачів освітніх послуг [1].

В аспектах дослідження проблем державного управління, моніторингу якості освіти на національному та регіональному рівнях, існує проблема щодо подальшого проведення наукових досліджень, що спрямовані на: визначення рівня навчальних досягнень учнів *закладів загальної середньої освіти*, що обумовлене постійно необхідністю зростання загального рівня освіченості у суспільстві, а також необхідністю підвищення рівня загальної середньої освіти відповідно до вимог та стандартів Міністерства освіти і науки України та Міжнародних організацій (TIMSS, PIRLS та ін.).

Вітчизняні науковці та управлінці активно та всесторонньо займаються вирішенням питань прогнозування, розвитку та моніторингу якості загальної середньої освіти, здійснюють аналіз питань вимірювання рівнів знань учнів, перевірки якісного складу педагогічного колективу, управлінськими проблемами роботи школи тощо. Однак існує проблема визначення основних критеріїв/показників оцінки якості/результативності освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, що в відповідно зумовлює нові принципи (правила, орієнтири), якими слід керуватися при оцінці кількісних і якісних результатів виконання тих чи інших завдань всієї освітньої системи в Україні [2].

2. Аналіз літературних джерел

Розробці питань моніторингу та оцінці якості загальної середньої освіти, проблемам вимірювання результативності педпрацівників та учнів приділено багато досліджень, зокрема: оцінці набутих знань та критеріям вимірювання результативності діяльності учнів [3, 4], моніторингу освітньої діяльності учнів [5], оцінці ділових, професійних та особистісних якостей педпрацівників [6, 7], критеріям та параметри оцінювання ефективності уроків як соціально-педагогічної системи [8], оцінці якості освіти на базі кваліметричного підходу [9], проблемам підвищення якості державного управління на національному та регіональному рівнях [10, 11].

Міжнародні критерії оцінювання якості освіти представлені відповідними показниками (індикаторами): освітні показники/індикатори Ради з освіти Європейського Союзу, Освітні індикатори Міжнародного Консультативного Форуму з освіти для всіх, Освітні індикатори ЮНЕСКО, ОЕСР. Окремі освітні індикатори входять до системи міжнародної оцінки суспільного розвитку окремих держав, до різних моніторингових систем, зокрема так званий індекс людського розвитку (Human Development Index), що використовується у звітах ООН, та індикатори світового розвитку (World Development Indicators), за допомогою яких формуються рейтинги держав в галузі рівня розвитку освіти в країні, що відповідно торкається й України [11, 12].

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження було вивчення питання формування системи критеріїв/показників, що характеризують результат діяльності закладів загальної середньої освіти в Україні.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. Проаналізувати результативність діяльності закладів загальної середньої освіти та існуючих критеріїв/показників оцінки цієї діяльності відповідно до зростання/зниження освітнього рівня та якості освітніх послуг, отриманих під час навчання в школі.

2. Виокремити основні групи критеріїв/показників якості/результативності діяльності закладів загальної середньої освіти.

3. Означити основні функції критеріїв оцінки результативності/якості діяльності закладів загальної освіти з урахування подальшої розробки єдиної системи критеріїв/показників оцінки роботи школи.

4. Інтерпретація результатів дослідження та основні показники оцінки якості/результативності освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти

Для реалізації мети і завдань дослідження було проведено анкетування та опитування респондентів, зокрема, керівників та заступників керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Дослідження проводилось в загальноосвітніх навчальних закладах України, а саме: міста Києва, Київської, Житомирської та Черкаської областей; репрезентативна вибірка – 72 респонденти.

Інтерпретація результатів дослідження полягала в виокремленні основних показників оцінки якості/результативності освітньої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів. Після проведення опитування були проаналізовані та виокремлені основні показники оцінки якості/результативності освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, які відповідно згрупували за чотирма основними критеріями якості, а саме [6, 7]:

1. Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо відкритості та доступності інформації про заклади, а саме: (рис. 1–4):

1. 1. Повнота і актуальність інформації про організацію, що здійснює освітню діяльність, і її діяльності, розміщеної на офіційному сайті організації в інформаційно-телекомунікаційній мережі "Інтернет" і інформації, розміщеної на офіційному сайті МОН України;

1. 2. Наявність на офіційному сайті організації в мережі Інтернет відомостей про педагогічних працівників організації, напрями та спеціалізацію освітнього закладу;

1. 3. Доступність взаємодії з одержувачами освітніх послуг по телефону, по електронній пошті, за допомогою електронних сервісів, що надаються на офіційному сайті організації в мережі Інтернет, в тому числі наявність можливості внесення пропозицій, спрямованих на поліпшення роботи загальноосвітнього навчального закладу;

1. 4. Доступність відомостей про хід розгляду звернень громадян, що надійшли до загальноосвітнього навчального закладу від одержувачів освітніх послуг (по телефону, по електронній пошті, за допомогою електронних сервісів, доступних на офіційному сайті освітньої установи);

2. Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо комфортності умов, в яких здійснюється освітня діяльність, а саме: (рис. 1–4):

2. 1. Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення закладу загальної середньої освіти;

2. 2. Наявність необхідних умов для охорони та зміцнення здоров'я учнів, організації харчування, відпочинку та культурної програми учнів;

2. 3. Умови для індивідуальної роботи з учнями;

2. 4. Наявність у закладі додаткових освітніх/навчальних програм;

2. 5. Наявність можливості розвитку творчих здібностей/інтересів учнів, зокрема: їхня участь в конкурсах і олімпіадах (Всеукраїнських та Міжнародних), виставках, конкурсах, презентаціях, спортивних заходах тощо;

2. 6. Наявність можливості надання психолого-педагогічної, медичної та соціальної допомоги учням;

2. 7. Наявність умов в організації навчання і виховання учнів з обмеженими можливостями здоров'я та інвалідів;

3. Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності загальних закладів середньої освіти, щодо доброзичливості, ввічливості та компетентності педагогічних працівників, а саме: (рис. 5, 6):

3. 1. Відсоток/частка одержувачів освітніх послуг (учнів, батьків), які позитивно оцінюють доброзичливість та ввічливість працівників організації від загального числа опитаних одержувачів освітніх послуг в закладі загальної середньої освіти;

3. 2. Відсоток/частка одержувачів освітніх послуг (учнів, батьків), задоволених компетентністю працівників організації, від загального числа опита-

них одержувачів освітніх послуг в закладі загальної середньої освіти.

4. Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності загальних закладів середньої освіти, щодо задоволеності якістю освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, а саме: (рис. 5, 6):

4. 1. Відсоток/частка одержувачів освітніх послуг, задоволених матеріально-технічним забезпеченням організації, від загального числа опитаних одержувачів освітніх послуг в закладі загальної середньої освіти;

4. 2. Частка одержувачів освітніх послуг, задоволених якістю наданих освітніх послуг, від загального числа опитаних одержувачів освітніх послуг в закладі загальної середньої освіти;

4. 3. Частка одержувачів освітніх послуг, які готові рекомендувати цей загальноосвітній навчальний заклад родичам/знайомим, від загального числа опитаних одержувачів освітніх послуг в закладі загальної середньої освіти.

5. Результати дослідження

Результати дослідження представлені типовими відповідями проведеного опитування думок вчителів/керівників шкіл щодо сучасного стану існуючих критеріїв/показників оцінювання якості роботи школи (рис. 1–6).



Рис. 1. Як Ви вважаєте, чи підвищить якість/результативність освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти запровадження моніторингу показників/критеріїв якості освіти?



Рис. 2. Чи знаєте Ви, що таке показники/критерії якості освітньої діяльності?



Рис. 3. Моніторинг якості освітньої діяльності та атестація закладу загальної середньої освіти це одне й теж, чи різні види управлінської діяльності?



Рис. 4. Чи згодні Ви з думкою, що вдосконалення системи показників/критеріїв оцінки освітньої діяльності – це стимул підвищення якості загальної середньої освіти?

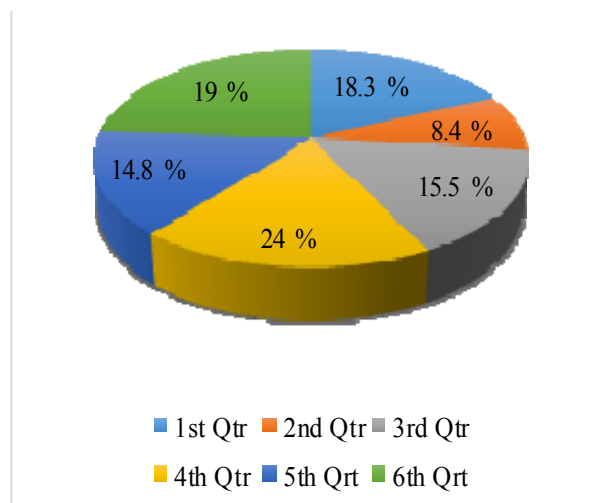


Рис. 5. Як Ви вважаєте, які організаційні та науково-методичні заходи будуть більш дієвими для розробки системи показників/критеріїв оцінки освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти (оберіть три найвагоміші)?

18,3 % Проведення роз'яснювальної роботи щодо необхідності вдосконалення системи існуючих пока-

зників/критеріїв оцінки освітньої діяльності серед вчителів, управлінців, громадськості, батьків.

8,4 % Включення проблематики якості освіти та розробки системи показників/критеріїв до навчальних та наукових програм.

15,5% Запровадження спецкурсу «Показники/критерії оцінки якості (результативності) освітньої діяльності» в інститутах післядипломної педагогічної освіти.

19 % Розробка та видання науково-методичної літератури з зазначеної проблематики.

14,8 % Висвітлення вітчизняного та міжнародного досвіду щодо оцінки якості/результативності освітньої діяльності освіти в ЗМІ, на науково-практичних конференціях, семінарах тощо.

24 % Усі означені вище

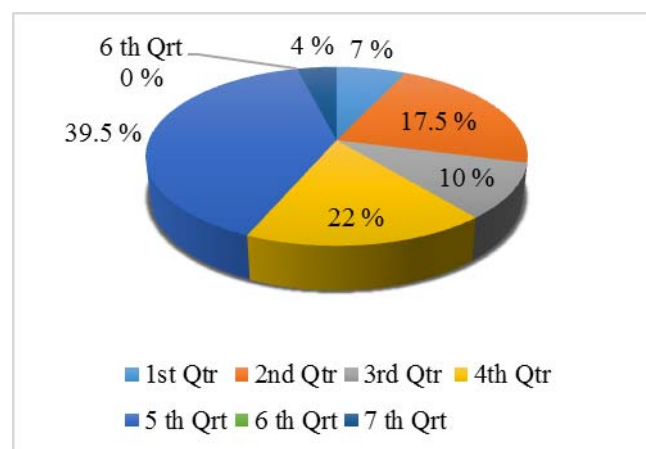


Рис. 6. Який на Вашу думку, більш вагомий критерій оцінки якості/результативності освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти?

7 % Загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності щодо відкритості та доступності інформації про заклад;

22 % Загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності щодо комфортності умов, в яких здійснюється освітня діяльність;

10 % Загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності щодо доброзичливості та компетентності педагогічних працівників;

17,5 % Загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності щодо задоволеності якістю освітньої діяльності та рівнем здобутих знань у загальноосвітньому навчальному закладі.

39,5 % Усі означені вище

0% Ніякий

4 % Важко сказати

6. Висновки

1. Результативність діяльності загальних закладів освіти в Україні може визначатися відповідно до зростання/зниження освітнього рівня та якості освітніх послуг, отриманих під час навчання в школі. Нами були виокремлені основні групи критеріїв/показників якості/результативності діяльності закладів загальної середньої освіти з урахуванням до вимог та стандартів Міністерст-

вом освіти і науки України та Міжнародних освітніх організацій:

1) Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо відкритості та доступності інформації про заклади;

2) Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо комфортності умов, в яких здійснюється освітня діяльність;

3) Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо доброзичливості, ввічливості та компетентності педагогічних працівників;

4) Показники, що характеризують загальний критерій оцінки якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти щодо задоволеності якістю освітньої діяльності школи.

2. Оцінка результативності діяльності закладів загальної середньої освіти на рівні суб'єкта господарської діяльності невід'ємна від оцінки діяльності освітніх систем органів місцевого самоврядування, обласних, сільських міських рад, які здійснюють управління у сфері освіти на відповідній території/регіоні. Стан зовнішнього середовища, рівень

освіти та її динаміка лише частково залежать від результатів діяльності самих закладів загальної середньої освіти; загалом – це продукт сукупності геополітичних, економічних, соціокультурних та багатьох інших факторів.

3. Існує необхідність щодо подальшої розробки та впровадження єдиної системи нових показників/критеріїв оцінки результативності освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти та вчителів. Критерії результативності/якості освітньої діяльності повинні сприяти оптимізації функціонування школи, а саме:

1) Прогностичний аспект – для вибору найкращого варіанту прийняття управлінського рішення;

2) Оціночний аспект – для оцінки проведених/запланованих подій, побудови прогнозу розвитку школи;

3) Контрольний аспект – для відповідності та координації роботи загального закладу, розробці нормативних актів;

4) Мотиваційний аспект – для оцінки рівня інтелектуального розвитку, подальшої мотивації та самоосвіти усіх учасників освітнього процесу;

5) Когнітивно-діяльнісний аспект – для оцінки глибини інтеграції знань та професійного досвіду, прогнозування перспективного розвитку школи.

Література

1. Концепція розвитку освіти в Україні. URL: <https://pon.org.ua/novyny/3549-konceptciya-rozvitku-osviti-ukrayini-na-2015-2025.html>
2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII. 05.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Замак М. Я. 32 уроку по економіке. Москва: Вита-Пресс, 1997. 238 с.
4. Зовнішнє тестування з економіки. Інформаційні матеріали / Гражевська Н. та ін. Київ: Укр. рада з економ. освіти: Центр тестових технологій, 2004. 256 с.
5. Пидкасистый П. И. Самостоятельная деятельность учащихся. Москва: Педагогика, 1972. 389 с.
6. Klimchuk I. Study of Indicators and Criteria for Evaluating the Effectiveness and Prognostication of Educational Activities of General Educational Institutions // EUREKA: Social and Humanities. 2017. Vol. 5. P. 3–10. doi: <https://doi.org/10.21303/2504-5571.2017.00412>
7. Климчук І. О. Вивчення показників та критеріїв оцінки результативності прогнозування діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: зб. наук. пр. V наук. конф. // Фундаментальні та прикладні дослідження у сучасній науці. Харків: Технологічний центр, 2017. С. 31–32.
8. Даниленко Л. І., Островерхова Н. М. Ефективність управління правовою шкодою: соціально-педагогічний аспект. Київ: Школар, 1996. 302 с.
9. Дмитренко Х. А., Олійник В. В., Ануфрієва О. Л. Цивільне управління: вимивання результативності діяльності учнів та педагогів. Київ: УІРККО, 1996. 84 с.
10. Дубицький Л. Г. Проблеми фінансування інноваційних освітніх програм та шляхи їхнього розв'язання // Компетентність. 2008. № 9-10 (60-61). С. 6–9.
11. Когут І. Навчальне навантаження вчителів в Україні та в країнах Західної Європи. 2014. URL: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/navchalne-navantazhennia-vchyteliv-v-ukraini-ta-krainakh-zevropy>
12. Стадний С., Когут І. Бюджет освіти та науки 2016: що прийняли депутати. 2015. URL: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/biudzheth-osvity-ta-nauky-2016-shcho-pryinialy-deputaty>

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Оніщук Л. А.
Дата надходження рукопису 10.05.2018*

Климчук Ірина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, Україна, 04053
E-mail: Klimchuk.irina@gmail.com